

ZÁKON O DOBROVOLNICKÉ SLUŽBĚ A JEHO APLIKACE

(Konference „Dobrovolníci v krizových situacích“, Kroměříž, 19. května 2003)
Mgr. Radek Jiránek, vedoucí oddělení dobrovolnické služby Ministerstva vnitra

K optimálnímu rozvoji zdravé občanské společnosti přispívá rozšiřování aktivit vykonávaných občany dobrovolně, na základě jejich svobodné vůle, bez nároků na mzdu, aktivit vykonávaných ve volném čase, se zájmem pomoci dobré věci a nabídnout své síly i schopnosti potřebným. Toto vědomí solidarity a uplatňování humanitních principů je základním prvkem dobrovolnictví, které má své široké uplatnění.

Práci dobrovolníků je nutné ocenit jako činnost společensky prospěšnou a v některých případech doplňující nebo nahrazující činnost státních nebo samosprávných orgánů. Z tohoto důvodu je úkolem státu vytvořit předpoklady pro její rozvoj.

Na základě požadavku nestátních neziskových organizací, které kritizovali legislativní vakuum v oblasti dobrovolnictví a malou angažovanost státu při jeho podpoře a také jako hmatatelný výsledek práce expertů v rámci Mezinárodního roku dobrovolníků, který vyhlásila Organizace spojených národů na rok 2001, vznikl zákon o dobrovolnické službě. Jedná se o zákon č. 198 z roku 2002, který vešel v účinnost k 1. lednu letošního roku. Zákon zavádí do českého právního řádu několik zcela nových pojmů. Jedná se o pojmy – *dobrovolník, dobrovolnická služba, vysílající organizace, přijímající organizace*. Zákon upravuje postavení dobrovolníka – zakotvuje povinnost uzavírat smluvní vztahy čímž poskytuje dobrovolníkovi vysokou míru ochrany, upravuje nábor, evidenci, přípravu a vykonávání dobrovolnické činnosti a poskytuje jistotu příjemcům dobrovolnické činnosti.

Předkladatelé zákona se zaměřili především na to, aby pro fungování dobrovolnictví vytvořili v České republice co nejpříznivější prostředí, a aby jednotlivé organizace pracující s dobrovolníky nenarážely na již zmiňovanou právní nezakotvenost dobrovolnické služby. Účelem zákona o dobrovolnické službě v žádném případě není upravit a omezit všechny existující a značně rozmanité formy dobrovolnictví, ale vymezit část z nich a s nimi spojit podmínky, za kterých stát bude jejich výkon podporovat.

Odpovědností za praktickou realizaci zákona bylo pověřeno Ministerstvo vnitra, jmenovitě odbor prevence kriminality v jehož rámci bylo vytvořeno nové oddělení s názvem oddělení dobrovolnické služby.

Zákon o dobrovolnické službě předpokládá, že Ministerstvo vnitra bude udělovat po splnění zákonem stanovených podmínek vysílajícím organizacím akreditaci, na základě níž tyto akreditované organizace budou organizovat výběr a přípravu dobrovolníků v určených oblastech a vysílat je k výkonu dobrovolnické služby. Stát jim může kryt část výdajů s touto činností spojených. O udělení akreditace může požádat občanské sdružení, obecně prospěšná společnost, církev nebo náboženská společnost, církevní právnická osoba církve nebo náboženské společnosti. Jmenované organizace musí mít sídlo na území České republiky. Akreditaci uděluje Ministerstvo vnitra na základě doporučení Akreditační komise, jejíž složení a vznik zákon o dobrovolnické službě podmiňuje. Tato komise má také právo navrhnout rušení akreditací v případech zjištěného jednání, které je v rozporu se zákonem o dobrovolnické službě. Komise je devítičlenná, členy jsou ústřední orgány státní správy a Rada vlády pro nestátní neziskové organizace. Rozhodováním o akreditacích pověřil ministr vnitra ředitelku odboru prevence kriminality Mgr. Jitku Gjuričovou. Seznam akreditovaných vysílajících organizací v oblasti dobrovolnické služby povede Ministerstvo vnitra na svých internetových stránkách – seznam bude obsahovat kontaktní údaje na organizaci a oblast ve které akreditaci získala.

Vysílající organizace, která obdržela akreditaci v oblasti dobrovolnické služby má právo požádat Ministerstvo vnitra o dotaci na svoji činnost. Dotace může být poskytnuta na:

- hrazení pojistného kryjícího odpovědnost za škodu na majetku nebo na zdraví, kterou způsobí dobrovolník sám nebo mu bude způsobena,
- na zaplacení pojistného na důchodové pojištění je-li dobrovolnická služba vykonávána dlouhodobě, tj. po dobu delší než 3 měsíce, a alespoň v rozsahu překračujícím v průměru 20 hodin v kalendářním týdnu,
- na pokrytí výdajů spojených s evidencí dobrovolníků, s jejich přípravou pro výkon dobrovolnické služby a se zajišťováním výkonu dobrovolnické služby.

Zájemce o udělení akreditace musí podat na Ministerstvu vnitra Žádost. Formulář žádosti je možné nalézt na internetových stránkách Ministerstva vnitra – www.mvcr.cz nebo jej na vyžádání zašleme poštou. Spolu se žádostí jsou na internetu i další informace tkající se akreditací, především Pravidla pro udělování akreditací, časté otázky a odpovědi organizací i znění zákona o dobrovolnické službě. Termín pro podání žádostí není stanoven, žádosti přijímá oddělení dobrovolnické služby Ministerstva vnitra celoročně. Řízení o udělení akreditací se řídí správním řádem a žadatel bude do 60 dnů od podání žádosti vyrozuměn o rozhodnutí. Akreditace je udělována na dobu 3 let. Po uplynutí této doby se nebude automaticky prodlužovat, ale je nutno o ní znovu požádat.

Další oblastí podpory dobrovolnictví je zdravotní pojištění. Dobrovolníci vykonávající dlouhodobou dobrovolnickou službu jsou zahrnuti mezi osoby, za něž platí pojistné veřejného zdravotního pojištění po dobu výkonu této služby stát, nejsou-li plátcí tohoto pojistného z jiného titulu. Je-li dobrovolnická činnost vykonávána v České republice, může být dobrovolníkem fyzická osoba starší 15 let. Pokud jde o dobrovolnickou činnost v zahraničí musí být starší 18 let. Také zde již zazněl pojem dlouhodobá dobrovolnické služba. Dobrovolnická služba se dělí na krátkodobou a dlouhodobou – o dlouhodobou se jedná v případě, že je vykonávána více než 20 hodin v kalendářním týdnu po dobu delší než 3 měsíce.

Dále jsou dobrovolníci vykonávající dlouhodobou dobrovolnickou službu výslovně zahrnuti mezi osoby, za které, pokud jsou dobrovolnými účastníky důchodového pojištění, hradí toto pojistné vysílající organizace a té stát může poskytnout dotaci ve výši kryjící pojistné na důchodové pojištění stanovené z minimálního vyměřovacího základu.

Zákon poskytuje i podporu a motivaci nezaměstnaným. Dobrovolníkovi vykonávajícímu dlouhodobou dobrovolnickou službu, evidovanému u úřadu práce jako uchazeč o zaměstnání, se pro účely hmotného zabezpečení započítá do doby předchozího zaměstnání doba výkonu této služby.

Za dobrovolníka podle zákona nelze považovat osobu, která vykonává dobrovolnickou činnost k uspokojování osobních zájmů, jako součást podnikatelské

nebo jiné výdělečné činnosti, nebo je při výkonu této činnosti v pracovněprávním vztahu k příjemci činnosti či k vysílající organizaci ve služebním poměru či v poměru členském. Za dobrovolníky ve smyslu zákona nejsou považovány osoby vykonávající civilní vojenskou službu, členové Červeného kříže a dobrovolní hasiči a další skupiny osob, které vykonávají svoji činnost na základě zvláštního právního předpisu.

Dosud jsme se zaměřili na vysílající organizace a dobrovolníky. Kdo podle zákona může být uživatelem dobrovolnické služby tzn. kdo může být přijímající organizací. Přijímající organizace je oproti vysílající vymezena zákonem širěji. Je to osoba, pro jejíž potřebu je dobrovolnická služba vykonávána a musí být způsobilá uzavřít smlouvu s vysílající organizací a schopna dostát svým závazkům. Okruh přijímajících organizací je velmi široký a zahrnuje na jedné straně státní správu a samosprávu a na druhé straně jednotlivou fyzickou osobu.

Na závěr bych rád poděkoval všem dobrovolníkům, kteří byť jediný den pomáhali v průběhu loňských povodní, které postihly velkou část území naší vlasti. Svůj dík a obdiv samozřejmě skládám i dalším skupinám dobrovolníků. Domnívám se, že zákon o dobrovolnické službě netvoří brzdu rozvoji dobrovolnictví a doufám, že nám všem, kteří o to budeme mít zájem, se jej podaří uvést v život, tak aby přinášel užitek všem třem osloveným subjektům – dobrovolníkovi, přijímající organizaci i vysílající organizaci. Věřím, že na závěr této konference najdeme další nové formy uplatnění dobrovolnické činnosti při pomoci v krizových situacích na čemž má Ministerstvo vnitra včetně Policie ČR a Hasičského záchranného sboru eminentní zájem. O této skutečnosti svědčí mj. i to, že I. místopředseda vlády a ministra vnitra Mgr. Stanislav Gross převzal záštitu nad konáním této konference.